

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The Foreign Policy of the European Union

Jean Monnet Module

2018 - 2021

600222-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE

Розширення Європейського Союзу

Сьогодні ЄС це 27 країн та понад 500 млн. населення

Éire
Ireland

United Kingdom

Danmark

Sverige

Suomi
Finland

Eesti

Latvija

Lietuva

Nederland

Belgie
Belgique

Deutschland

Luxembourg

France

Österreich

Polska

Česká republika

Slovensko

Magyarország

Slovenija

Hrvatska

România

Історія розширення Європейського Союзу

Роберт Шуман (1886-1963)

► Переломним моментом в історії європейської інтеграції, на думку

більшості вчених, варто вважати саме 9 травня 1950 р., дату легендарного виступу міністра закордонних справ Франції Робера Шумана із закликом до єднання західноєвропейських держав, як «**День Європи**». «Метою створення Співтовариства, — зазначав Р. Шуман, — є встановлення над державами наднаціональної влади, яка стала б відображенням солідарності між державами, в якій відображається часткове об'єднання їх національних суверенітетів. Наднаціональна влада під час ухвалення рішень повинна бути незалежною як від держав, так і від приватних інтересів».

-
- Вказана ініціатива була підтримана, і 18 квітня 1951 р. у Парижі шість держав (Франція, ФРН, Італія, Бельгія, Нідерланди і Люксембург) підписали Договір про заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі (ЄСВС) («Паризький договір»). Після завершення процедури ратифікації установчий договір набрав чинності 23 липня 1952 р.
 - Франція була зацікавлена в утворенні цього союзу і вона намагалася обійняти місце лідируючої у тогочасній Європі Великої Британії — натхненниці європейської політики та її історичного конкурента. До того ж, на її думку, інтеграція Західної Німеччини до організації, більш прогресивної (з точки зору впливу на правопорядок держав-членів), ніж Європейська організація економічного співробітництва або Рада Європи, зробила б колишнього агресора підконтрольним і передбачуваним для інших країн. Окрім того, французькі металурги бажали і в подальшому отримувати рурський кокс за вигідними для себе цінами, тому підтримували ідею об'єднання важкої промисловості обох країн.

-
- ▶ Німеччина, що поступово перетворювалася із об'єкта на суб'єкт міжнародних відносин, намагалася шляхом інтеграції досягти анулювання численних обмежень, запроваджених Ялтинською конференцією 1945 р.
 - ▶ Покращити свій міжнародний імідж намагалася й Італія. Країни Бенілюксу мали значний досвід в інтеграційних перетвореннях, тому ідея Р. Шумана була для них близькою. До того ж ці країни мали значні запаси вугілля і залізної руди, що надавало їм можливість брати участь у плані Шумана.
 - ▶ Велика Британія, економічний стан якої був найкращим у повоєнній Європі, надавала перевагу «особливим відносинам» із США і країнам Британської співдружності. Лондон відхиляв можливість жодного обмеження національного суверенітету держави.
 - ▶ 1 січня 1958 року відповідно до Римських договорів країни-члени ЄСВС заснували Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), яке пізніше перетворилось в Європейську Спільноту (ЄС) і Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом). Основними завданнями інтеграції, що були визначені Римськими договорами, стало створення митного союзу, організація зони вільної торгівлі, часткова лібералізація ринку капіталів

-
- ▶ Загальним результатом розвитку Співтовариств в 70-х — першій половині 80-х рр. став фактичний відхід від наднаціональних методів інтеграції, а економіка держав-членів опинилася в стані глибокої депресії. З середини 70-х рр. Західна Європа поступово втрачає більшість зі своїх переваг (темпи економічного зростання, конкурентоспроможність продукції, рівень зайнятості населення), якими вона володіла в 60-ті — на початку 70-х рр., в порівнянні зі своїми головними конкурентами — США і Японією. Для розвинутих індустріальних країн стає очевидною необхідність структурної перебудови економіки та переозброєння виробництва на принципово новій технологічній основі, що в свою чергу вимагало мобілізації великих матеріальних ресурсів.
 - ▶ 70-ті роки ХХ ст. стали для Співтовариств часом «євроскептицизму», «євросклерозу». На тлі погіршення економічної ситуації в ЄЕС посилювалися сепаратистські тенденції, що виразилися в прагненні кожного з учасників об'єднання вирішувати власні проблеми без урахування інтересів партнерів.

Етапи розширення ЄС

- 1951-1957 - Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція
- 1973 - Велика Британія, Данія, Ірландія
- 1981 - Греція
- 1986 - Іспанія, Португалія
- 1995 - Австрія, Фінляндія, Швеція
- 2004 10 нових членів: Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія
- 2007 -- Вступ Болгарії та Румунії до ЄС
- 2013 Вступ Хорватії до ЄС

Перше розширення

- ▶ Перше розширення Європейського Співтовариства відбулось 1 січня 1973 р., коли до шістки приєднались **Великобританія, Данія та Ірландія**. У Норвегії більшість населення проголосувало проти членства в ЄЕС.
- ▶ Ця подія свідчила про перетворення ЄС у своєрідний центр, що здатний притягувати до себе сусідні держави. Ініціатором заявки на вступ у (1963 р.) стала Великобританія, яка трьома роками раніше зіграла головну роль у створенні паралельного інтеграційного об'єднання - Європейської асоціації вільної торгівлі (ЕАСТ).
- ▶ Великобританія й Данія перебували на такому ж рівні економічного й соціального розвитку що й "шістка", тому їх вступ в Митний союз не створював ніяких істотних проблем. Рівень митних тарифів на промислову продукцію у Великобританії був трохи вище, ніж у ЄЕС (відповідно, 9,4 % й 7,4 % до ціни товарів), а в Данії навіть нижче (4,9 %), чим у ЄЕС.

Перше розширення

- ▶ Як за рівнем економічного розвитку, так за рівнем митного тарифу на промислові товари (15,9 %, тобто у два рази вище, ніж у СЕЄ) різко відрізнялася від решти країн Ірландія. На динаміку економічної інтеграції вплинути це не могло, але для самої Ірландії передвіщало величезні труднощі. Незважаючи на це, країна максимально використала всі переваги участі в економічній інтеграції й стала творцем “економічного чуда” у Європі, найбільш вагомим результатом якого стало значне збільшення виробництва ВВП на душу населення. Варто зауважити, що обов’язковість вступу до ЄС для Ірландії була обумовлена повною економічною залежністю від Великобританії, тобто іншого шляху розвитку не було.
- ▶ Для всіх трьох країн був передбачений чотирирічний перехідний період, щоб ввести загальний митний тариф ЄЕС у торгівлі із третіми країнами й повністю скасувати мита в торгівлі промисловими товарами з партнерами по Співтовариству. Цей процес пройшов без ускладнень.

Перше розширення

- Незважаючи на вищезазначене, в цілому інтеграція розвивалася на основі тієї стратегії, що була розроблена в 50-ті роки й знайшла відбиття в Римському договорі, що заснував ЄЕС, а через три з половиною десятиліття - у Маастрихтському договорі. Прийняття концепції європейської інтеграції “на різних швидкостях” дозволило просуватися вперед, не чекаючи тих країн, які не були готові піти на подальше обмеження свого суверенітету.

Друге й третє розширення

- ▶ Друге розширення (1 січня 1981 р.)– Греція приєдналась до ЄЕС.
- ▶ Третє розширення пов'язане з вступом у ЄС Португалії та Іспанії (1986 р.).
- ▶ Економічна й політична вага цих країн була недостатньою для значного впливу на реалізацію стратегії розвитку Співтовариства. Формально програма розширення була виконана в повному обсязі, але на практиці відбувались певні труднощі. По-перше, процес формування єдиного економічного простору розтягнувся у часі: Іспанія й Португалія тільки в 1992 р. повністю ввійшли в Митний союз і не завершили десятирічний період переходу до участі в загальному аграрному ринку. По-друге, присутність трьох нових держав-членів у єдиному внутрішньому ринку підсилило його різноманітність, що створило додаткові перешкоди для вільного руху товарів, послуг, капіталів і осіб.

Друге й третє розширення

Падіння комуністичних режимів у східноєвропейських країнах, об'єднання Німеччини – (3 жовтня 1990 року) НДР приєдналась до ФРН та розпад СРСР створили додаткові передумови для реалізації широкомасштабних перетворень як економічного, так і політичного характеру. 7 лютого 1992 року держави-члени Європейського Співтовариства уклали Договір про заснування Європейського Союзу (Маастрихтський договір), якій набув чинності в листопаді 1993 р. Цей договір вніс зміни і доповнення до Паризького і обох Римських договорів, також оформив створення Європейського Союзу.

Важливим компонентом Маастрихтського договору стало реформування Європейського економічного співтовариства, яке стало називатися Європейське Співтовариство

Четверте розширення

- Четверте розширення – (1 січня 1995 року) Австрія, Фінляндія і Швеція приєднались до ЄС. У Норвегії та Швейцарії жителі проголосували проти членства в ЄС.
- Четверте розширення характеризується найбільшою органічністю, адже у 1995 році до ЄС вступили Австрія, Фінляндія та Швеція - держави, які перебували на такому ж рівні економічного, соціального й політичного розвитку, що й ті, які становили “інтеграційне ядро”. В 1995 р. виробництво ВВП на душу населення в Австрії становило 110,3 % від рівня ЄС, у Фінляндії - 97,0 %, у Швеції - 102,6 %. Ці країни могли б увійти в ЄС і раніше, але цьому перешкоджала ситуація “холодної війни”. Збереження статусу нейтральних держав було важливою умовою геополітичної рівноваги й стабільності в Європі.
- Нові держави не створюють ускладнень у процесі поглиблення європейської інтеграції. Всі три країни підтримують курс на розвиток загальної зовнішньої політики, підвищення самостійної ролі ЄС у міжнародних відносинах, виступаючи при цьому з позицій підтримки ООН та її миротворчих зусиль.

Четверте розширення

- ЄС приймає активну участь у зміцненні світового правопорядку, врегулювання регіональних і локальних конфліктів політичними методами, в розвитку співробітництва ЄС зі східними й південними сусідами. Всі вони ввійшли в Шенгенську зону, а Фінляндія й Австрія з самого початку вступили до Єдиної валютної системи.
- Процес розширення показав, що позитивний результат участі економічно менш розвинених країн в інтеграції поряд із більш розвиненими цілком реальний за умов, по-перше, відносно сприятливої кон'юнктури у світовій економіці, по-друге, допомоги країнам, що наздоганяють з боку їхніх багатих партнерів і, по-третє, здорової економічної політики, що проводиться урядами країн, що наздоганяють.

Четверте розширення

- *“Копенгагенські критерії” та програми сприяння євроінтеграції*
- Можливість прийняття певної країни до складу Європейського Співтовариства передбачена в Статті 49 Договору про ЄС. Теоретично кожна країна може подати заявку на вступ до ЄС. Однак кандидат повинен виконати для цього низку вимог. Першим критерієм є географічний критерій і впливає зі ст. 49 Договору про ЄС, в якій зазначено, що “кожна європейська країна може подати заявку про вступ до ЄС”. Але на практиці виконання цього критерію не є настільки обов’язковим, що яскраво показує приклад із Туреччиною. У червні 1993 р. на засіданні Європейської Ради в Копенгагені країни ЄС визнали можливим приєднання нових членів із числа країн Центральної Європи - після досягнення ними відповідних критеріїв (отримали назву *“Копенгагенських критеріїв”*).
- Згідно з цими принципами країни Центральної та Східної Європи, які висловили бажання, можуть стати членами Європейського Союзу.

П'яте розширення

- П'яте розширення (частина I) – (1 травня 2004 року) Кіпр, Естонія, Литва, Латвія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина і Чеська Республіка приєдналися до ЄС.
- П'яте розширення (частина II) –(1 січня 2007 року) Болгарія і Румунія приєднались до ЄС .
- Прийняття Копенгагенських критеріїв, програм сприяння євроінтеграції дозволило перейти до наступного етапу - п'ятого розширення ЄС, яке значно відрізняється від попередніх, насамперед, за кількісними та якісними параметрами. В травні 2004 р. членами Спільноти стали 10 країн - Естонія, Кіпр, Литва, Латвія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина і Чехія. У 2007 р. членами ЄС стали Болгарія та Румунія.
- На відміну від попередніх розширень, які не викликали змін у стратегії економічної інтеграції, у змісті й термінах виконання програм, п'яте розширення ЄС стало набагато складнішим і неоднозначним за своїми наслідками для подальшого поглиблення інтеграційних процесів.

П'яте розширення

- Уперше в Євросоюз вступають держави з таким великим відставанням у рівні економічного й соціального розвитку. За даними 2002 р., лише в чотирьох країнах з дванадцяти виробництво ВВП на душу населення перевищив 50 % від рівня ЄС, а в цілому по всій групі цей показник становив лише 40 %. Нагадаємо, що в рік вступу Ірландії до Євросоюзу виробництво на душу населення в країні становило 58,5 % від рівня Європейських Співтовариств, у Греції - 64,5 %, у Португалії - 51,2 %.
- Уперше членами ЄС стають країни (крім Кіпру й Мальти), які лише в 1990 р. почали перехід від усупільненої й директивної економіки до ринкового господарства й від авторитарної держави до демократії західного зразка. Хоча з юридичної точки зору цей перехід відбувся, відкривши їм шлях у європейське інтеграційне об'єднання, формування ефективної ринкової економіки, правової держави й громадянського суспільства в цих країнах ще не відбулось.

П'яте розширення

- Фактично ЄС, здійснюючи стратегію, спрямовану на розширення свого соціально-економічного та політичного простору, пожертвував поточними інтересами забезпечення максимально високого життєвого рівня членів Співтовариства. Обумовлюється ця стратегія тим, що завдяки ширшому інтеграційному простору, в перспективі вдасться отримати істотні геоекономічні та геополітичні переваги.

Нове розширення безпрецедентне за своїми масштабами, але ще більше - за складністю самого процесу інтеграції старих і нових членів ЄС, що перебувають на різних рівнях економічного й соціального розвитку. Важко визначити, скільки часу знадобиться новачкам, щоб наблизиться до рівня Союзу. Ступінь імовірності будь - якого прогнозу із вражаючим ефектом демонструє порівняння Португалії й Греції - двох країн із рівною чисельністю населення, приблизно однаковим рівнем економічного розвитку й подібною структурою економіки. Греція за 22 року наблизилася до подушного рівня виробництва ВВП у Євросоюзі на 2,5 %, Португалія за 17 років - на 20,1 %,

П'яте розширення

- Критика п'ятого розширення часто базується на тому, що, приймаючи рішення на користь розширення зони інтеграції на схід, західноєвропейські керівники не прорахували його економічну ціну. Можливо, це відбулось, незважаючи на те, що розширенню передувало тривалий підготовчий період, початок якому поклала сесія Європейської Ради в Копенгагені влітку 1993 р., що затвердив критерії допуску держав-кандидатів до складу ЄС. Для більшості з них реалізація програми підготовки до вступу зайняла близько 11 років, а для Болгарії й Румунії 14-15 років.
- Дуже чітко сформулював політичну обумовленість цих процесів, один із високопоставлених чиновників Європейської Комісії Фрезер Камерон: "Розширення - політичний імператив для Союзу, що може сприяти миру, безпеці, стабільності й прогресу в Європі. Розширення, які привели в Європейське Співтовариство Грецію, Іспанію й Португалію, мали основним мотивом зміцнення демократії й стабільності в цих країнах, що покінчили з тоталітарними режимами. Для країн Центральної й Східної Європи членство в Союзі має таке ж значення". Отже, коли держави-члени ЄС приймали принципове рішення на користь прийняття країн Східної і Південної Європи, вони керувались, головним чином, політичними, а не економічними міркуваннями.

Шосте розширення

- Шосте розширення – 1 липня 2013 року Хорватія приєдналась до ЄС .

Шосте розширення

- Хорватію, яка вісім років тому вступила до Європейського Союзу, час від часу згадують як приклад для України. В основному - через перемогу у війні із Сербією. Але захист територіальної цілісності був тільки початком довгого шляху не тільки до незалежної, але й до сучасної європейської Хорватії.
- Відновивши свою територіальну цілісність, країна зіткнулася із зовсім іншими викликами.
- Виявилось, що героїчних військових перемог недостатньо для переведення країни "на мирні рейки" та побудови європейської демократії. Потребу суспільства у кардинальних змінах підтвердили вибори, які відбулися 3 січня 2000 року.
- Кілька опозиційних партій сформували два окремі передвиборчі блоки - ліво- та правоцентристський. Незважаючи на ідеологічні розбіжності, вони ще до виборів домовилися про післявиборчу співпрацю.
- Об'єднувальним фактором стала ідея повної трансформації країни, в першу чергу, її демократизація.

Шосте розширення

- ▶ На виборах два опозиційних об'єднання - лівоцентристське, куди входили Соціал-демократична партія (SDP) та Хорватська соціально-ліберальна партія (HSL), та правоцентристське із Хорватською селянською партією (HSS) та Хорватською народною партією (HNS) - сумарно отримали переконливу більшість мандатів, 96 із 151. Виконуючи домовленості, вони створили правлячу коаліцію, лідер SDP Івіца Рачан став новим прем'єр-міністром Хорватії, лідер HSS Златко Томчич - спікером парламенту.
- ▶ Вони доволі швидко налагодили співпрацю з міжнародними організаціями та західними партнерами.
- ▶ 30 листопада 2000 року країна стала членом Світової організації торгівлі, 29 жовтня 2001 року підписала із Євросоюзом Угоду про стабілізацію та асоціацію - перший крок до євроінтеграції.
- ▶ На тлі проведених владою економічних та соціальних реформ та стрімкого розвитку туристичного сектора після припинення усіх бойових дій на Балканах - Хорватії вдалося досягти потужного зростання економіки. Протягом 2000-2003 років, під час роботи соціал-демократичного уряду, темпи зростання ВВП Хорватії демонстрували постійну позитивну динаміку, досягнувши в 2003 році рекордного - за весь період з 1998 року показав показник в Б. 6%

Покращивши економічну ситуацію, але так і не почавши процес вступу до Євросоюзу і посварившись і з патріотами, і з міжнародними партнерами, уряд Рачана йде у відставку.

Під час виборчої кампанії 2003 року він проголошує промову, яка – незважаючи на те, що його партія не перемогла – стає однією із найяскравіших за всю історію хорватської політики:

Якби я міг би намалювати свою картину Хорватії в майбутньому, це була б посмішка.

Посмішка на обличчі дитини. Посмішка, яка говорить про те, що в школі йому не нудно і не важко, посмішка, яка чітко говорить про те, що тітоньки з дитячого садка завжди мають на нього час.

Посмішка, якою він вітає своїх батьків, задоволений тим, що вони змогли придбати більшу квартиру, в якій у нього є своя кімната. Посмішка, бо дідусь має справедливу пенсію і може піти з ним на гру разом, не боячись безладу (на стадіоні).

Посмішка дитини, яка може жити в нормальній країні і знати, що коли виросте, почне подорожувати світом, і в будь-якому місці він не буде почуватися ніяково, з усіма йому буде легко порозумітися, і він зможе з гордістю сказати: "Агов, я з Хорватії!"

Івіца Рачан, прем'єр-міністр Хорватії в 2000-2003 роках